

לתרום מכל הלב

מבוא למנחה

שלום לכם מורים ומנחים של התכנית "לתרום מכל הלב",

התכנית שלפניכם היא פרי עבודתם המשותפת של קרן תל"י, הפועלת בכ-150 בתי ספר וגנים במדינת ישראל, ושל המרכז הלאומי להשתלות ו"אָדִי", משרד הבריאות. התכנית "לתרום מכל הלב" עוסקת בתרומת איברים ובהשתלתם. נושאים אלה מעוררים רגשות מעורבים ומעלים שאלות ודילמות מסוגים שונים: דילמות מוסריות ודתיות, שאלות טכניות ורפואיות, סוגיות משפטיות ועוד.

לדוגמה, כאשר מדובר בתרומת איברים מאדם שנפטר עולות שאלות כגון איך נקבע רגע המוות? מי מוסמך להסכים לתרום את איבריו של הנפטר? מהי טובת משפחתו של התורם? ומה משקלו של רצון המת (רצון שהובע, למשל, בהחזקת "כרטיס אדי", כלומר, "כרטיס תורם") בהחלטה לתרום מאיבריו? כאשר מדובר בתרומה מאדם חי עולות שאלות אחרות, כגון האם יש בתרומה משום סיכון לתורם, ואם כן, האם הוא מוצדק? האם מן הראוי לתת תמורה על תרומה מסוג זה? מצד אחד, תמורה שכזו עשויה לעודד תרומת איברים ולהקל את המחסור החמור באיברים להשתלה, מצד אחר, פתרון כזה מעודד סחר באיברים.

כמו כן, עולות שאלות רפואיות שונות, כגון באיזה שלב יש להוציא את האיברים מגופו של התורם? כמה זמן אפשר לשמור איברים חיוניים לאחר שהוצאו מגוף התורם? ומהם אחוזי ההצלחה של ההשתלות השונות?

פן נוסף של הנושא, המקבל דגש בתכנית, הוא יחסה של הדת היהודית לתרומת איברים. בקרב אנשי הגות, מוסר והלכה יהודיים, התקיים, ומתקיים אף היום, דיון ער ומתמשך בנושא ובסוגיות הנגזרות ממנו. הוגים ורבנים נאלצים, למשל, להתמודד עם השאלות: האם תרומת איבר מתורם חי היא בגדר פגיעה בגוף הבריא (האסורה על פי ההלכה)? והאם מוות מוחי נחשב למוות לכל דבר גם מבחינה הלכתית?

העיסוק בשאלות אלה בתכנית שלפניכם נערך באמצעות עיון בטקסטים ממקורות יהודיים שונים וניתוחם.

מעבר לסוגיות שהזכרנו עד כה, מעורבות בנושא גם אמונות עממיות כגון עין הרע והתגרות בגורל, וגם הן מוזכרות בתכנית.

נדמה שאף שאין מחלוקת על כך שתרומת איברים מצילה חיים, הקשר ההדוק שיש לנושא זה לשאלות של חיים ומוות גורם לרתיעה ממנו. הרתיעה מובילה לחוסר ידע ולהפצת מידע לא מדויק. התכנית שלפנינו נכתבה כדי לנסות לענות לבעיות אלה.

קצת מידע

השתלת איברים היא טכנולוגיה רפואית חדשה יחסית – ההשתלות המוצלחות הראשונות בוצעו באמצע המאה העשרים! בהשתלת איברים מחליפים איברים, חלקי איברים או רקמות שאינם מתפקדים באיברים או בחלקי איברים תקינים. לעתים משתילים בגוף החולה איבר שלם (כגון כליה, לב או כבד), ולעתים חלקי איברים או רקמות (כגון מסתמי לב, עור, עצם, קרנית, אונת כבד או אונת ריאה).

בישראל ממתינים כיום (שנת 2006) כ-800 איש להשתלת איברים שונים. מנתוני המרכז הלאומי להשתלות עולה שהפער בין הצורך באיברים לבין היצע האיברים להשתלה גדל והולך – מדי שנה נוספים לרשימה כ-400 איש, ואילו כ-10% נושרים ממנה – נפטרים, או יוצאים מן הרשימה מסיבות רפואיות (למשל משום שמצבם הבריאותי התדרדר והם אינם מסוגלים עוד לעמוד בהשתלה). רק 20% לערך מן הממתינים זוכים לתרומה המיוחלת.

הדרך העיקרית להתמודד עם המחסור החמור באיברים להשתלה היא עידוד הציבור לתרום איברים: עידוד אנשים לחתום על "כרטיס אדי" (= "כרטיס תורם") המעיד על הסכמתם לתרום את איביהם לאחר מותם, עידוד משפחות של נפטרים לתרום את איברי יקיריהם ועידוד אנשים לתרום איברים שאפשר לתרום בחיים.

מטרת התכנית "לתרום מכל הלב"

מטרתה המרכזית של התכנית "לתרום מכל הלב" היא להגביר את מודעות התלמידים לנושא ולחשיבותו, ליצור דור חדש של "שגרירים" שיפיצו בציבור נכונות לתרום איברים ומידע נכון בנושא. מעבר לכך אנו מקווים שבעקבות חשיפה זו, בבוא היום, כאשר ימלאו לתלמידים 18 שנה, הם יחתמו על "כרטיס אדי", ואם חלילה יעמדו במצב הקשה ויצטרכו להכריע בשאלה אם לתרום את איבריו של בן משפחה – יסכימו לכך בהיבנם את חשיבותה ואת ערכה של התרומה.

מבנה התכנית

בתוכנית זו **שבע** יחידות.

לכל יחידה בתכנית נכתב **גיליון עיתון** ובו חומרים בנושא שהיחידה עוסקת בו. הגיליון מיועד לחלוקה לתלמידים. **במדריך למנחה** מוקדש פרק לכל יחידה ובו חומר רקע למנחה והצעות לפעילות המתבססות על החומרים שבגיליון.

יחידה 1. יחידת פתיחה

יחידה זו מציגה, על קצה המזלג, סוגיות שונות הקשורות בתרומת איברים ובהשתלתם. כמו כן מוצגות ביחידה דעות קדומות ושגויות הרווחות בציבור – הכול במטרה להגביר את המודעות לחשיבות הנושא ולגרות את התלמידים להעמיק את ידיעותיהם בו.

יחידה 2. להתמודד ולהחליט - קשיים והתלבטויות בדרך לתרומת איברים

ביחידה זו ייחשפו התלמידים להתלבטויות שעוברת משפחה הנדרשת להחליט אם לתרום את איבריו של בן משפחה שנפטר. אל מול קשייה של המשפחה מוצג ביחידה זו גם צדה השני של התמונה המורכבת – מצבם של חולים הממתינים להשתלה.

יחידה 3. איברים מספרים - היכרות עם חלק מן האיברים החושתלים ותפקידיהם

ביחידה זו יכירו התלמידים כמה איברים חיוניים האחראים לפעילותן התקינה של המערכות שבגוף האדם, איברים שכיום אפשר להשתילם בגופם של חולים הזקוקים להם: ריאות, לב, כבד וקרנית. במהלך היחידה יילמדו עובדות בסיסיות על איברים אלה, על תפקודם ועל תהליך ההשתלה שלהם.

יחידה 4. לתת זה לקבל - תרומה בחיים

ביחידה זו יכירו התלמידים אילו איברים יכול אדם לתרום בעודו בחיים, ובכל זאת, להמשיך לחיות חיים רגילים לחלוטין. ביחידה יעלו גם בעיות מוסריות והלכתיות שסוגיה זו מעוררת, כגון השאלה מאיזה גיל יכול אדם לתרום מאיבריו לקרוב חולה?

יחידה 5. תרומה ותמורה - האם ראוי לתת תמורה בעד תרומת איברים?

יש המציעים להגדיל את מצאי האיברים להשתלה באמצעות הסדרה בחוק של תשלום כספי או מתן טובות הנאה אחרות לתורם ולמשפחתו. האם הצעה זו תכשיר את ה"סחר" הבלתי מוסרי באיברים, או שהיא הצעה לגיטימית העשויה לתרום לקיצור תור הממתינים? ביחידה זו יוצגו דעות שונות בסוגיה מורכבת זו.

יחידה 6. תרומת איברים - עמדת ההלכה היהודית

ביחידה זו יכירו התלמידים את עמדתה המורכבת של ההלכה היהודית בשאלת תרומת איברים, וילמדו על בעיות הלכתיות שונות שמעורר תהליך התרומה. בנספח ליחידה זו, בגיליון נפרד, מוצגת תפיסתם של שלושת הזרמים המרכזיים **בנצרות**, בנושא תרומת איברים.

יחידה 7. להשאיר חיים אחרך - יחידת סיכום

ביחידה זו יוזכרו ויסוכמו הסוגיות והחומרים שנלמדו במהלך היחידות השונות.

בהצלחה,

צוות התכנית

להזמנת הרצאות בנושא ולתכנון, בנייה ותיאום של מפגשי הסברה ופעילות יצירתית בבתי הספר,
אתם מוזמנים לפנות למרכז הלאומי להשתלות בטלפונים: 1-800-609-610 או 03-6061702.
להזמנת ערכות לתלמידים ומדריך למנחה של התכנית "לתרום מכל הלב" אפשר לפנות לקרן תל"י,
בטלפון: 02-6790755 שלוחה 219, או בדוא"ל yael@tali.org.il.